

ภาษาที่สะท้อนธรรมะของพระรามกับภาษาที่สะท้อนอธรรมของทศกัณฐ์จากบทละคร
เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1
Language reflects Dhamma of Rama with Language reflects evil of Ravana from
Ramayana under King Rama I Royal Work

จิวรรณ พรหมทอง*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Jirawan Promthong*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาภาษาที่สะท้อนธรรมะของพระรามกับภาษาที่สะท้อนอธรรมของทศกัณฐ์จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 กล่าวถึงภาษาที่สะท้อนธรรมะของพระรามเป็นตัวละครที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมความดีมากกว่าข้อบกพร่องรักษาวิชาจาตยเป็นอย่างยิ่ง เป็นผู้มีความเสียสละและรักน้อง ซื่อตรงต่อนางสีดาเพียงผู้เดียวอย่างเสมอต้นเสมอปลายในรูปแบบของนักปกครองพระรามเป็นนักปกครองที่ดี ฟังเสียงที่ปรึกษามากกว่าจะตัดสินใจตามลำพังไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและยังเป็นผู้ที่รู้จักให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการกล่าวชมเชยหรือประทานรางวัลเมื่อลูกน้องทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรำลึกถึงความดีนั้นอยู่เสมอ ส่วนภาษาที่สะท้อนอธรรมของทศกัณฐ์เป็นยักษ์ที่มีฤทธิ์มีอำนาจมีศักดิ์ศรีและความทะนงตน มีมานะ แต่ในขณะที่เดียวกันทศกัณฐ์ก็เป็นยักษ์เจ้าเล่ห์ ขาดทศพิธราชธรรมมักมากในกามคุณ หลงใหลในความงามของนางสีดาจนไม่เห็นแก่บ้านเมืองเผ่าพงศ์และมิตรสหาย คือรู้ใจแต่ใจตนเองจนกระทั่งประสบความหายนะในบั้นปลาย ทศกัณฐ์ถึงจะทำความชั่วไว้มากแต่ก็ตายอย่างชาตินักรบและรู้สำนึกมิ จึงนับว่าต้นร้ายปลายดี การตายของทศกัณฐ์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจสงสารต่างกับการตายของฝ่ายอธรรมต่างๆ ไป

คำสำคัญ : ภาพสะท้อนธรรมะ ภาพสะท้อนอธรรม พระราม ทศกัณฐ์ รามเกียรติ์

Abstract

To study language reflects dhamma of Rama with language reflects evil of Ravana from Ramayana of King Rama I royal work mentioned language of Rama is a good role model more than deflects, verbal treatment is very important, sacrifice and love brothers, be honest with Sita. In the form of a ruler he was a good governor, listen to counsel rather than to decide alone, not selfish and also known for encouraging his subordinates. He praised or rewarded to his followers done the job well and always reminded that good. The language reflects evil of Ravana who is a powerful demon, dignity and pride, and sedulous. However, Ravana is a tricky demon, lack of virtues, avid in carnality, passionate in the beauty of Sita and not care about land, tribe and friends. He was stubborn, selfish and suffered in the end. Ravana did many evil things but died like a warrior and repented. His death depressed unlike the death of other evils.

Keyword: Dhamma reflection, evil reflection, RAMA, RAVANA, RAMAYANA

บทนำ

วรรณคดีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญวรรณคดีย่อมบันทึกสภาพเหตุการณ์สังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเป็นภาพสะท้อนด้านใดด้านหนึ่งของสังคมเสมอ เพราะวรรณคดีเป็นเครื่องบอกถึงสภาพชีวิตและสังคมในยุคต่างๆ วรรณคดีมีลีลาโวหารและเนื้อหาที่มีคุณค่าในทางวิชาการหลายด้าน เช่น ด้านภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ (рінฤทัย สัจจพันธุ์. 2549, น.98) ได้กล่าวถึงภาษากวีวรรณคดีไว้ว่าภาษาและวรรณคดีมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิต เราใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจซึ่งกันและกันและสร้างสรรค์วรรณคดีเพื่อบันทึกประสบการณ์และจินตนาการจึงมีผู้เปรียบภาษาและวรรณคดีว่าเป็น “กระจกเงาส่องชีวิตและสังคม” จะเห็นได้ว่าภาษาและวรรณคดีจึงไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารแต่เป็นวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต เป็นศิลปะ เป็นประวัติศาสตร์เป็นปรัชญาเป็นภูมิปัญญา

วรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จัดว่าเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบการประพันธ์ วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 นอกจากให้ความบันเทิงแล้วยังแทรกปรัชญาชีวิต คำสอน สภาพสังคม วิถีชีวิตของคนไทยไว้ในเนื้อหาด้วย

การดำรงชีวิตของคนในสังคมย่อมมีบทบาทและหน้าที่ต่างๆ กัน และภาพลักษณ์ของแต่ละคนจะบ่งบอกถึงนิสัยใจคอ บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบและคนเราเมื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ใดเราควรรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด เช่น บทบาทและภาพสะท้อนของฝ่ายธรรมะกับฝ่ายอธรรมผ่านตัวละคร คือพระรามกับทศกัณฐ์จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์และสุมาลย์ บ้านกล้วย (2525, น.98) ได้กล่าวถึงตัวละครที่สำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ไว้ว่าตัวละครที่เป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะคือพระราม พระรามเป็นพระนารายณ์อวตารลงมาปราบยักษ์ ดังนั้นหน้าที่โดยกำเนิดของพระราม คือลงมาปราบอธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทศกัณฐ์ ซึ่งก็คืออนันตนาทมาเกิดใหม่มีสิบเศียร ยี่สิบกรเหาะเหินเดินอากาศได้ ส่วนพระรามคือพระนารายณ์ในร่างมนุษย์ พระรามในเรื่องรามเกียรติ์ มีบทบาทมากเพราะเป็นผู้นำ

พระราม คือพระนารายณ์อวตาร ซึ่งตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์นั้น ถือว่าพระนารายณ์เป็นผู้คุ้มครองรักษาโลกมีบุญญาธิการมาก พระรามเป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าพระรามเป็นผู้เดียวที่สามารถปราบทศกัณฐ์ ตัวแทนของฝ่ายอธรรมได้ ดังจะเห็นได้จากตอนที่ทศกัณฐ์พยายามจะแฝงศรไปทำร้ายพระราม แต่ศรนั้นกลับกลายเป็นข้าวตอก ดอกไม้ตกลงหน้าพระรามอย่างอัศจรรย์ ดังที่กล่าวไว้ในบทประพันธ์ดังกล่าว

กลับเป็นข้าวตอกดอกไม้ ตกในหน้ารณพระภูมิ

(รามเกียรติ์: 365)

ภาษาที่สะท้อนธรรมะของพระรามในฐานะต่าง ๆ เช่น ในฐานะบุตรที่ดีคือต้องเคารพเชื่อฟังพระบิดา โดยไม่ได้แย้ง ซึ่งมีความขัดแย้งกับภาษาที่สะท้อนธรรมะของทศกัณฐ์ ที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งของพระบิดาเมื่อพระบิดาให้ปกครองกรุงลงกาแล้วยังคิดไปแย้งชิงบุษบกของพี่ชายอีก ภาพสะท้อนธรรมะของพระรามมีความรักและกตัญญูเคารพผู้เป็นพระมารดาเสมอกันหมดไม่ว่ามารดาบังเกิดเกล้าหรือมารดาเลี้ยง พอนางไถยเกษิขอพระราชสมบัติให้แก่พระพรตด้วยแรงยุของนางค่อมกัจฉี และเนรเทศให้พระรามไปอยู่ป่าเป็นเวลาสิบสี่ปีพระรามก็พอใจ

จะเห็นได้ว่าพระรามพอใจที่จะถูกเนรเทศเพราะจะได้มีโอกาสทำหน้าที่ของตนที่ได้อวตารลงมาปราบมาร พระรามเป็นลูกที่ดีเชื่อฟังคำสั่งของพระบิดาพระมารดาโดยไม่ได้โต้แย้ง โดยเฉพาะคำสั่งของพระบิดานั้น

ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ลบล้างมิได้ แม้เมื่อพระบิดาลิ้นชีวิตแล้ว พระพรตไม่ยอมรับบัลลังก์มาถวายคืนพระราม พระรามก็ไม่ยอมรับราชบัลลังก์และตบมือไปว่า ดังคำกลอน

ตัวพี่จะช่วยบำรุงสัตย์	ไม่ควรรักสมบัติพิสดาน
ถ้าบิดาเสียสัตย์ปฏิญาณ	จะได้อัประมาณในแดนไตร

(รามเกียรติ์: 112)

อีกประการหนึ่งการที่พระรามยอมถูกเนรเทศสืบปีนั้นเพราะมีความรักความกตัญญูต่อพระบิดาไม่ต้องการให้พระบิดาเสียสัตย์ที่ไว้แก่นางไภยเกษิ ดังที่พระรามได้อธิบายแก่พระลักษมณ์ ซึ่งอาสาจะช่วยปราบศัตรูที่ขัดขวางไม่ให้พระรามได้ครองเมือง ดังคำกลอน

ซึ่งจะครองสมบัติพิสดาน	ใครจะไปปราบมารรักษา
ผิดกับคำตั้นนิมนต์มา	ว่าให้บำรุงธาตรี

(รามเกียรติ์:12)

สำหรับทศกัณฐ์ เมื่อกล่าวถึงตัวละครตัวนี้ ทุกคนก็จะทราบทันทีว่าเป็นฝ่ายอธรรม เพราะทศกัณฐ์มีนิสัยเห็นแก่ตัว เจ้าชู้ ดังจะเห็นได้จากความลุ่มหลงในกามตัณหาอยากได้นางสีดามเหสีของพระรามมาเป็นของตนจนเป็นชนวนให้เกิดการศึกทั้งหลายทั้งปวงแต่ก็เชื่อว่าทศกัณฐ์จะมีแต่นิสัยชั่วร้ายจนเป็นสันดาน ในตอนทศกัณฐ์ล้มจะเห็นถึงด้านดีของทศกัณฐ์ คือ มีความมานะ รักเกียรติ ไม่ยอมแพ้ ดังจะเห็นได้จาก ดังคำกลอนต่อไปนี้

เห็นพระรามยกพลวานร	ออกมาต่อกรราวี
ให้หวาดหวั่นครั้นคร้ามฤทัยนัก	ตั้งพยัคฆ์เห็นพระยาราชาสีห์
ชนพองสยองเกล้าแมลลี	เพียงจะตกที่บัลลังก์รถ
แข็งใจตรัสสั่งเสนา	ให้โบกธงสัญญาเป็นกำหนด
เข้าหักวานรอย่าละลด	ฆ่าเสียให้หมดทั้งทัพชัย

(รามเกียรติ์: 432)

จากบทประพันธ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถึงแม้เหล่ายักษ์บริวารจะหนีกองทัพพระรามแต่ทศกัณฐ์ก็ไม่ย่อท้อกลับสู้รบด้วยใจหาญจนถึงกับสามารถแผลงศรจะทำร้ายพระรามได้ นอกจากจะเป็นนักรบใจกล้าแล้วจากตอนสุดท้ายของเรื่อง เมื่อทศกัณฐ์ถูกศรของพระราม และกำลังจะสิ้นใจนั้น ได้เกิดความสำนึกผิดในการกระทำของตน อีกทั้งยังให้อภัยพิเภก น้องชายร่วมสายโลหิตที่อยู่ฝ่ายพระรามมาตั้งแต่ต้นและสั่งสอน ตักเตือนพิเภกไม่ให้ทำทุจริตเหมือนตน จากตอนนี้ก็ทำให้ทราบว่าทศกัณฐ์ ถึงแม้จะประพฤติชั่วมามาก แต่สุดท้ายก็ยังรู้จักสำนึกผิดคิดกลับตน

ภาพสะท้อนอารมณ์ของทศกัณฐ์เป็นลูกที่ไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระบิดาและเป็นน้องที่แย่งของๆ พี่แล้วยังไล่ฆ่าอีกด้วย เมื่อพี่หนีไปพึ่งพระอิศวรก็ไม่มีความยำเกรงพระอิศวรผู้เป็นเจ้ายิ่งไล่ตามฆ่าพี่จนถูกขว้างด้วยงาช้าง จะเห็นได้ว่าภาพสะท้อนอารมณ์ของทศกัณฐ์แตกต่างกับภาพลักษณ์ของพระรามมาก

วรรณคดีได้สะท้อนภาพชีวิตมนุษย์ผ่านตัวละคร ตัวละครทุกตัวที่อยู่ในวรรณคดีไทยทุกๆ เรื่องจะมีภาพสะท้อนที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ลักษณะของตัวละครนั้น พระรามในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องและเป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะมีภาพลักษณ์ในหลายๆ ด้านที่น่าศึกษา

ภาพสะท้อนโดยทั่วไปของคนในสังคม

มนุษย์ตั้งแต่เกิดมาจะมีความสัมพันธ์กันมาไม่ว่าจะเป็นทางด้านการพบปะกันในชีวิตประจำวัน การทำงานร่วมกันในสังคมไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่เกี่ยวข้องกับใครเลยไม่ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีสัญชาตญาณที่จะรวมกันอยู่เป็นหมู่พวก สิ่งที่มีมนุษย์รู้สึกกลัวและไม่อยากให้เกิดขึ้นกับตัวเองก็คือ ความว่าเหว อ่างว่าง โดดเดี่ยว ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจของมนุษย์อย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็มีภาพลักษณ์เฉพาะตัว

ภาพสะท้อนของกษัตริย์ในฐานะเป็นนักปกครอง พระมหากษัตริย์จะต้องปกครองบ้านเมืองโดยยึดหลักธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงยึดถือปฏิบัติซึ่งเป็นหลักในการปกครองของกษัตริย์ คือธรรมราชา หมายถึง พระราชาผู้มีธรรมปกครองบ้านเมืองโดยยึดหลักธรรมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ธรรมที่กษัตริย์ทรงยึดถือปฏิบัติซึ่งเป็นหลักในการปกครองของกษัตริย์ คือ หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ที่พระมหากษัตริย์ใช้ในการบริหารบ้านเมือง มีดังนี้

1. ทาน หมายถึง การบำเพ็ญทาน
2. ศีล หมายถึง การรักษาศีลห้าและศีลแปด
3. บริจาค หมายถึง การบริจาคทรัพย์เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของประเทศ
4. อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง ความเปิดเผย
5. มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน
6. ตบะ หมายถึง ความพากเพียร
7. อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ
8. อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น
9. ชันติ หมายถึง ความอดทน
10. อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 กล่าวถึงคุณธรรมและแนวทางปฏิบัติตนของกษัตริย์ โดยกล่าวถึงลักษณะนิสัยของตัวละครหรือการเรียกชื่อตัวละครให้มีลักษณะของผู้ทรงธรรม ในส่วนของตัวละครที่ประพฤติตนอยู่ในธรรมเป็นแบบอย่างที่น่าเลื่อมใส คือ พระรามมีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ปกครองที่เป็นนักรบ รักษาสัจจะวาจาให้สุจริต คือตั้งอยู่ในความสัตย์ทั้งกายและใจรักษาคำมั่นสัญญา มีความซื่อสัตย์ การรักษาสัจจะวาจาเป็นรากฐานของการทำงาน การรักษาสัจจะวาจาคือการที่กล่าวสิ่งใดไปแล้วไม่คืนคำและยึดมั่นในคำพูดที่กล่าวออกไป ดังคำกล่าวที่ว่า “กษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ”

ภาพสะท้อนการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อข้าราชการเพราะข้าราชการเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปกครอง เพราะเป็นกำลังสำคัญต่อการส่งเสริมความมั่นคงของประเทศชาติ กษัตริย์ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อข้าราชการ ย่อมทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองมีความจงรักภักดี ก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทำให้บ้านเมืองมีความสุข

ภาพสะท้อนในฐานะบุตร บุตรทุกคนเป็นที่รักของพ่อแม่ การที่บุตรปฏิบัติตนเป็นคนดีเชื่อฟังพ่อแม่และไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ เป็นสิ่งที่บุตรทุกคนควรปฏิบัติเพราะพ่อแม่เป็นสิ่งที่เราเทิดทูนไว้เหนือสุดในชีวิต ความรักที่เรามีต่อพ่อแม่เป็นความรักที่บริสุทธิ์ที่เราไม่สามารถให้กับผู้ใดได้และเป็นรักที่ไม่มีวันเสื่อมสลาย

ภาพสะท้อนของคนทั่วไปในฐานะพี่ความรักที่มีให้น้องเป็นความรักที่เสียสละ มีความเมตตา ปรานี อยากให้น้องได้ดีและพี่ที่ดีจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่น้องรักและดูแลเอาใจใส่ ทั้งอบรมและแนะแนวทางที่ดีให้กับน้อง พร้อมทั้งจะเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อน้องได้เสมอ

ภาพสะท้อนของคนทั่วไปในฐานะสามี สามีที่ดีจะต้องรักและเอาใจใส่ภรรยา มีความซื่อสัตย์และยกย่องภรรยาไม่คิดนอกใจภรรยาอบความเป็นใหญ่ในครอบครัวให้ภรรยา ให้เกียรติภรรยา รักและเอาใจใส่ภรรยาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ภาพสะท้อนที่ดีของบุคคลทั่วไปที่ควรถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เช่น มีคุณธรรมดี ถ้าเราเป็นคนที่มีธรรมะในจิตใจ ทำให้เราดำเนินชีวิตอยู่ในทางที่ถูกต้อง ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสหรืออำนาจฝ่ายต่ำรักษา วาจาสัตย์คือเราต้องรักษาคำพูด พูดคำไหนก็เป็นคำนั้น ไม่เป็นคนพูดโกหก หรือพูดจาตลบตะแลงและรักษาคำมั่นสัญญา มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกายและใจ มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ มีความเมตตากรุณา รู้จักให้อภัย เป็นผู้มีความเสียสละ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ไม่มีความอาฆาตพยาบาทจองเวร เป็นนักปกครอง

ที่ดี รู้จักให้กำลังใจต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยการกล่าวชมเชยหรือประทานรางวัลเมื่อลูกน้องทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เปรียบเทียบการวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามกับภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ ในฐานะต่างๆ จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 พบว่ามี 10 ลักษณะ ดังนี้

1. การเปลี่ยนเสียงของคำ
2. การใช้การหลากคำ
3. การใช้ คำซ้อน
4. การใช้คำซ้ำ
5. การใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก
6. การใช้คำสื่อความหมายชัดเจน
7. การใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้ง
8. การใช้คำหยาบ
9. การใช้คำบอกกิริยาอาการ
10. การใช้คำตรงกันข้าม

ลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามในฐานะต่างๆ พบว่ามีการใช้คำซ้อน คำบอกอารมณ์ความรู้สึก การหลากคำ คำซ้ำ คำสื่อความหมายชัดเจน คำมีความหมายลึกซึ้ง คำหยาบ คำบอกกิริยาอาการ คำตรงกันข้าม และการเปลี่ยนเสียงของคำ

ส่วนลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะต่างๆ พบว่ามีการใช้คำซ้อน คำซ้ำ คำสื่อความหมายชัดเจน การหลากคำ คำบอกอารมณ์ความรู้สึก คำบอกกิริยาอาการ คำหยาบ คำมีความหมายลึกซึ้ง ส่วนคำตรงกันข้ามและการเปลี่ยนเสียงของคำไม่ปรากฏการใช้คำ

ลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามและภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะต่าง พบการใช้คำซ้อนมากที่สุด ส่วน การใช้โวหารภาพพจน์ปรากฏการใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมาอุปไมยมากที่สุด บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 ยังสามารถใช้ภาษาที่ประกอบด้วยวรรณศิลป์เป็นภาษาที่สละสลวยงดงามสามารถสร้างภาพ สร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่าน

จากการศึกษาการใช้คำที่สะท้อนธรรมชาติของพระราม ซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ มีการใช้ภาษาที่คมคายมีชั้นเชิงใช้คำพูดได้เหมาะสมกับฐานะ อารมณ์และบทบาทของตนเอง ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รสชาติในถ้อยคำ เกิดอารมณ์ร่วมและเข้าใจ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกตัวละคร สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ลักษณะนิสัยและอารมณ์ ของตัวละครได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาการใช้คำที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายอธรรม มีการใช้ภาษาที่แข็งกร้าว ดุดันเมื่อแสดงความโกรธ ขัดเคืองใจ หรือเมื่อตัดพ้อต่อว่า ใช้คำที่มีเจตนาขู่ คุกคามฝ่ายศัตรู ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครสามารถสะท้อน ลักษณะนิสัยและอารมณ์ของตัวละครได้เป็นอย่างดี

ลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามกับภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 มี 2 ลักษณะได้แก่ การใช้คำ และการใช้โวหารภาพพจน์ ในการใช้คำพบว่ามี คำซ้ำ การใช้การหลากคำ คำสื่อความหมายชัดเจน คำบอกอารมณ์ความรู้สึก คำซ้อน คำหยาบ คำเปลี่ยนเสียงของคำ คำตรงกันข้าม คำมีความหมายลึกซึ้ง และคำบอกกิริยาอาการ การใช้คำที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามกับคำที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์พบว่ามีการใช้คำซ้อนมากที่สุด

การใช้โวหารภาพพจน์ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อดีพจน์ การใช้โวหารภาพพจน์พบว่ามีการใช้ภาพพจน์อุปมาอุปไมยมากที่สุด บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 มีการใช้ภาษาที่กระชับชัดเจน อ่านง่ายขณะเดียวกันก็ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านวรรณศิลป์ครบถ้วนสามารถสร้างจินต

ภาพและทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจตามเนื้อหาของบทละคร รัชกาลที่ 1 ทรงนำโวหารภาพพจน์มาใช้ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์เพื่อต้องการนำเสนอภาพของอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครช่วยสร้างจินตภาพให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านได้อย่างแจ่มชัดและเกิดความลึกซึ้งในรสแห่งวรรณคดีให้แก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ภาษาที่กวีใช้สามารถสะท้อนตัวละครระหว่างพระรามซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายธรรมะกับทศกัณฐ์ซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายอธรรมมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนทั้งด้านการเลือกสรรคำมาใช้อย่างประณีตมีความเหมาะสมทั้งความหมายและไพเราะด้วยเสียงและคำ จากการศึกษวิเคราะห์พบว่าลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามมีการใช้ภาษาของผู้คนที่มองเห็นการณ์ไกล มีความรอบคอบ มีเหตุผล รักษาคำสั่งสอน ซึ่งแตกต่างกับการใช้ภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาของทศกัณฐ์จะมีการใช้ภาษาแบบแข็งกร้าวและดุดัน มีการใช้คำเชิงข่มขู่และคุกคาม การใช้ภาษาที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพระรามและทศกัณฐ์ มีการใช้คำซ้อน คำซ้ำ การหลากคำ คำเปลี่ยนเสียงของคำ คำสื่อความหมายชัดเจน คำบอกอารมณ์ความรู้สึก คำหยาบ คำมีความหมายลึกซึ้ง คำตรงกันข้าม และคำบอกกิริยาอาการ ซึ่งการใช้คำเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับตัวละครในเรื่อง ซึ่งคำที่กวีเลือกใช้ขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของตัวละครในเรื่องได้เป็นอย่างดี

ด้านการใช้โวหารภาพพจน์ พบว่ามีการใช้ภาพพจน์ ทั้งสิ้น 4 ภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ และอติพจน์ โดยแต่ละภาพพจน์สร้างมาจากความประณีตพิถีพิถัน ซึ่งโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ โวหารภาพพจน์อุปมาเพื่อพรรณนาให้เห็นภาพลักษณ์ บุคลิกลักษณะนิสัยใจคอของตัวละครอีกทั้งยังใช้แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ช่วยสร้างความงามทางวรรณศิลป์โดยการใช้โวหารภาพพจน์นั้น รัชกาลที่ 1 มักเปรียบเทียบกับสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์หรือตีความได้ง่ายไม่ยุ่งยากเกินไปซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวและสื่อความได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นการใช้คำการใช้โวหารภาพพจน์ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของพระรามกับภาษาที่สะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์นั้นช่วยสร้างจินตนาการให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพและบรรยากาศรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับตัวละครได้อย่างเห็นชัดเจนนัยมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันด้วยการใช้ภาษาที่มีความงดงาม ประณีตพิถีพิถันเพื่อสร้างภาพสะท้อนด้านที่ดีและไม่ดีเกี่ยวกับตัวละครให้เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านอันเป็นลักษณะความงามทางวรรณศิลป์ที่ทำให้บทละครเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 ได้รับความยอมรับและสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านเป็นจำนวนมาก

ภาพสะท้อนธรรมชาติของพระรามในฐานะนักปกครอง ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อข้าราชการคุณลักษณะของพระรามมีความเมตตา กรุณา ปราณี ห่วงใยในข้าราชการของตนเอง ส่งผลให้เหล่าข้าราชการมีความจงรักภักดีต่อพระรามเสมอ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เอาใจใส่ทุกข์สุขของข้าราชการเป็นที่พึ่งแก่ประชาราษฎร์ ดังเช่น ในตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน หนุมานฆ่าวิรุณจำบังแล้วนำเศียรวิรุณจำบังมาถวายแก่พระราม พระรามได้กล่าวชมเชยหนุมาน และเลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็นอัศวิน เป็นการให้รางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

ภาพสะท้อนธรรมชาติของพระรามในฐานะพี่พระรามเป็นพี่ที่รักน้องมาก ไม่มีความอิจฉาริษยาต่อน้องมีความยินดีเมื่อน้องได้ดี เช่น เมื่อตอนพระพรตได้รับราชสมบัติ พระรามก็แสดงความปรารถนาดีต่อน้องอย่างจริงใจ เมื่อพระลักษมณ์จะขอตามไปอยู่ป่าด้วย พระรามก็ตั้งใจและเข้าไปกอดน้อง และพูดจากับน้องด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ และเมื่อทศกัณฐ์ฟุ้งหอกกบิลพัท ไปถูกพระลักษมณ์จนสลบทำให้ไม่รู้สึกรู้ตัว พระรามตื่นตระหนกและเสียพระทัยมากและแสดงความรัก ความห่วงใย พยายามปกป้องพระลักษมณ์ให้พ้นภัยจากศัตรู พระรามในฐานะพี่ พระรามเป็นพี่ที่ดีของน้องๆ เสมอ

ภาพสะท้อนธรรมชาติของพระรามในฐานะสามี ตลอดระยะเวลาที่อยู่กินกับนาง สีดาพระรามไม่เคยไปรักหญิงใดอีกเลย พระรามมีนางสีดานางเดียวเท่านั้นนับเป็นพฤติกรรมที่หายากมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณคดีไทยซึ่งมักนิยมพระเอกเจ้าชู้หรือเคยไปหลงเสน่ห์หญิงอื่นเป็นบางครั้งบางคราว

ภาพสะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะนักปกครองที่มีต่อข้าราชการ ทศกัณฐ์จะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าบ้านเมือง หลงความงามของนางสีดาจึงไปลักพาตัวมาเพื่อความสุขส่วนตัวมีผลทำให้เกิดศึกสงครามกับพระรามทำให้ประชาชนเดือดร้อน ทศกัณฐ์ไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ดังที่นางจันทปรีชาได้บอกแก่ไมยราพผู้เป็นลูกว่าทศกัณฐ์ “ไม่อยู่ในธรรมทศพิธ ทำการทุจริตหยาบใหญ่” ทศกัณฐ์เป็นผู้ปกครองที่ดื้อรั้นและเผด็จการไม่ยอมรับฟังคำแนะนำจากใครเลย ต้องการจะทำอะไรก็ทำไปตามความเห็นของตนทศกัณฐ์ไม่มีความซื่อตรงกล่าวร้ายป้ายสีเพื่อให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูกเช่น บอกญาติมิตรให้มาช่วยรบกับพระรามแต่งเรื่องกล่าวหาพระรามให้ทำวมาลีราชพิง ดังคำกลอน

ให้มารีศแปลงกายเป็นกวาง	ไปล่อลวงนางที่ในป่า
ไม่จริงเหมือนคำให้การมา	พระรามแกล้งว่าเอาแต่ดี
แต่ข้าได้สีดาเยวามาลย์	มาไว้ในอุทยานสวนศรี
ช้านานประมาณขบปี	อสุรีก็แฉ่งทั้งเวียงชัย
จะมีผู้ใดใครตามมา	ว่าเป็นผัวสีดาก็หาไม่

(รามเกียรติ์:113)

ภาพสะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะที่ ทศกัณฐ์มีน้องร่วมมารดาหลายคนรักน้องพอสมควรแต่ก็มีความเห็นแก่ตัวและมักใช้น้องเพื่อประโยชน์ของตนน้องผู้ใดที่ไม่ทำตามความประสงค์ของตนเองทศกัณฐ์ก็สามารถตัดพี่ตัดน้องและสั่งฆ่าน้องได้โดยไม่คำนึงถึงพี่น้องร่วมสายโลหิต

ภาพสะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะสามี ทศกัณฐ์ได้นางกาลอัคคีธิดาพระยานาคเป็นมเหสีแล้วยังมีสนมอีกแปดหมื่นสี่พันนางก็ยังไม่รู้จักพอเมื่อครั้งยกเขาไกรลาสให้หายเอียงได้ก็กล้าขอพระอุมามต่อพระอิศวรเป็นรางวัล พระอิศวรก็จำใจยกให้และสุดท้ายต้องนำพระอุมามาคืนแล้วขอนางมณฑิไปแทนยิ่งกว่านั้นทศกัณฐ์ยังแปลงเป็นปลาเพื่อสมสู่กับนางปลาจนเกิดบุตรชื่อนางสุพรรณมัจฉา แปลงเป็นช้างเพื่อสมสู่กับนางช้างจนเกิดบุตรชื่อนทศคีรีวันและทศคีรีธรพฤติกรรมดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของทศกัณฐ์เป็นยักษ์ที่หมกมุ่นอยู่ในกามคุณและไม่รู้จักพอ

ภาพสะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์ในฐานะพ่อถึงแม้จะรักลูกแต่ก็รักตัวเองมากกว่าทศกัณฐ์ปฏิเสธที่จะคืนนางสีดาเพื่อเห็นแก่ลูกเพราะรักนางสีดาดีกว่ารักลูกทศกัณฐ์แสดงความรักอินทรชิตก็เพราะ อินทรชิตยอมตายเพื่อพ่อ ภาพลักษณ์ของทศกัณฐ์ที่แสดงว่ารักลูกเพราะใช้ลูกได้ตามความต้องการ

บทสรุป

วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์เป็นบทประพันธ์ที่แต่งขึ้นด้วยภาษาที่เรียบเรียงอย่างประณีตและมีศิลปะ แสดงความคิดที่ลึกซึ้งที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของคนไทยโดยใช้ภาษาที่เรียบเรียงอย่างสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดสภาพสังคม การเมือง การปกครอง ทั้งนี้จากเนื้อหาทั้งหมดที่หยิบยกมากล่าวได้ว่าภาพสะท้อนธรรมชาติของพระรามเป็นตัวละครที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมความดีมากกว่าข้อบกพร่องรักษาจาตยัตยเป็นอย่างไรยังเป็นผู้มีความเสียสละและรักน้อง ซื่อตรงต่อนางสีดาเพียงผู้เดียวอย่างเสมอต้นเสมอปลายในรูปแบบของนักปกครอง พระรามเป็นนักปกครองที่ดีฟังเสียงที่ปรึกษามากกว่าจะตัดสินใจตามลำพังไม่เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนตัวและยังเป็นผู้ที่รู้จักให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชาโดยการกล่าวชมเชยหรือประทานรางวัลเมื่อลูกน้องทำงานสำเร็จจุล่งไปด้วยดีและรำลึกถึงความดีนั้นอยู่เสมอในขณะที่ภาพสะท้อนธรรมชาติของทศกัณฐ์เป็นยักษ์ที่มีฤทธิ์มีอำนาจมีศักดิ์ศรีและความทะนงตนมีมานะ อีกทั้งทศกัณฐ์ก็เป็นยักษ์เจ้าเล่ห์ขาดทศพิธราชธรรมมีมากในกามคุณหลงใหลในความงามของนางสีดาจนไม่เห็นแก่บ้านเมืองเผ่าพงศ์และมิตรสหาย ดื้อรั้นเอาแต่ใจตนเองจนกระทั่งประสบความหายนะในบั้นปลายทศกัณฐ์ถึงจะทำความชั่วไว้มากแต่ก็ตายอย่างชาตินี้ครบและรู้อำนาจนึกผิดจึงนับว่าตนร้ายปลายดี การตายของทศกัณฐ์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจสงสารต่างกับการตายของฝ่ายธรรมต่างๆ ไป

Reference

- Jongsatidwattana, S. (1985). *Thai collection languages of East and Southeast Asia*. Bangkok: Khrongkan Phœeiphrae Phonngan Wichakan Khana, Aksonrasat, Chulalongkonmahawitthayalai. (in Thai)
- King Buddha Yot Fa Chulalok the Great (Rama I). (1963). *Ramayana*. Pránakon: Klang vidhayasueksa.co.ltd. (in Thai)
- Poonsub, S. and Banklaw, S. (1982). *Origins and behaviours of the characters in the Ramakien compared with those in the Ramayana*. Bangkok: Thanesian-printing. (in Thai)
- Reurudee, R. (1981). *Introduction to Thai Language and Thai Liteture*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand. Limited. (in Thai)

ผู้เขียน

อาจารย์จิรวรรณ พรหมทอง

สาขาวิชาภาษาไทยธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

272 หมู่ 9 ตำบล ชุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ 84100

e-mail: on_jirawan@hotmail.com